

הרב יהודה זולדן

עזה נחלת אבותינו

עזה בגבול ארץ ישראל

בברית בין הבתרים, הובטחה לאברהם אבינו הארץ לגבולותיה. לגבולות הרחבים הללו, טרם זכינו. הבטחת הקב"ה לעמו עדין לא שלמה. הגבולות הרחבים של ארץ ישראל מדרום לצפון, הם מנהר עד נהר:

ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר. לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר פרת (בראשית טו, יח).

הגבול ממזרח למערב הוא מים עד ים: "מים סוף ועד ים פלשתים" (שמות כג, לא).

חבל עזה הוא בתוך גבולות ההבטחה, מלפנים לנהר מצרים.

סמוך לכניסת עם ישראל לארץ, בהיותם בערבות מואב, הם מצטווים לרשת את הארץ ולהתיישב בה:

דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם כי אתם עברים את הירדן אל ארץ כנען ... והורשתם את הארץ וישבתם בה, כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה. והתנחלתם את הארץ בגורל למשפחתכם (במדבר לג, נא-נד).

"ירושה" ו"ישיבה", הם המרכיבים של מצות ההתנחלות בארץ ישראל. "ירושה" היא המרכיב הריבוני, היות עם ישראל כאומה ריבון בארצו, הוא ולא אומה אחרת, וכדברי הרמב"ן: "שלא נעזבנה ביד זולתנו מן האומות", וה"ישיבה" היא הציווי לפתח את הארץ, להפריחה ולשכללה, וכדברי הרמב"ן: "שלא נעזבנה... לשממה". (ספר המצוות, מצות עשה ד).

לאחר הציווי לירש ולהתיישב בארץ, נצטוונו על גבולות הארץ, היכן יש לירש ולהתיישב:

הרב יהודה זולדן

וידבר ה' אל משה לאמר. צו את בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם באים אל הארץ כנען זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה ארץ כנען לגבלתיה (במדבר לד, א-ב).

בהמשך הפרק מפורטים גבולות הארץ בארבע רוחותיה, והפסוקים הראשונים עוסקים בגבול הדרומי:

והיה לכם פאת נגב ממדבר צן על ידי אדום והיה לכם גבול נגב מקצה ים המלח קדמה. ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבים ועבר צנה והיו תוצאתיו מנגב לקדש ברנע **ויצא חצר אדר ועבר עצמנה. ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאתיו הימה** (במדבר לד, ג-ה).

לאחר הגדרת הגבולות החיצוניים העוטפים את כל ארץ ישראל, יתנחלו השבטים בארץ, כשלכל שבט מקום משלו. בספר יהושע (יג-יט) יש תיאור נרחב היכן עובר הגבול בין שבט לשבט. והסיכום הוא:

אלה הנחלת אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות למטות בני ישראל בגורל בשלה לפני ה' פתח אהל מועד ויכלו מחלק את הארץ (יהושע יט, נא).

כשעם ישראל יושב בארץ ע"פ שבטיו, זהו המצב העליון ביותר, והשלמות המקסימלית באשר לקיום המצוות התלויות בארץ:

'וקראתם דרור בארץ לכל יושביה' (ויקרא כה, י), בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן; יכול היו עליה והן מעורבין, שבט בנימין ביהודה ושבט יהודה בבנימין, היא יובל נהג? תלמוד לומר: לכל יושביה, בזמן שיושביה כתיקונן ולא בזמן שהן מעורבין (ערכין לב ע"ב).

באשר לגבול הדרומי, שבט יהודה מוריש את אזור עזה, עם כיבוש הארץ בהנהגת יהושע בן נון:

ויכם יהושע מקדש ברנע ועד עזה ואת כל ארץ גשן ועד גבעון (יהושע י, מא).

...וילכד יהודה את **עזה ואת גבולה** (שופטים א, יח)

עזה נחלת אבותינו

אמנם שבט יהודה לא השלים את כל כיבוש אזור עזה (יהושע יג, ג), אך אזור זה ניתן נחלה לשבט יהודה:

ויהי הגורל למטה בני יהודה... (יהושע טו, א)... זאת נחלת מטה בני יהודה למשפחתם (שם כ)... אשדוד בנותיה וחצריה, **עזה בנותיה וחצריה עד נחל מצרים** והים (הגבול) הגדול וגבול (שם מ).
מז).

בימי שלמה המלך היה כל המרחב הזה, תחת שלטונו:

כי הוא רדה בכל עבר הנהר **מתנפסח ועד עזה** בכל מלכי עבר הנהר, ושלום היה לו מכל עבריו מסביב (מלכים א ה, ד).

עזה שמשה אם כן אבן גבול לנחלת עם ישראל בארצו בגבול הדרומי. גם במהלך בית שני, וגם לאחריו, בימי המשנה והתלמוד, ישבו יהודים בעזה ובסביבותיה. בגמ' (סוטה כ ע"ב) נזכר שמו של התנא – ר' אלעזר בן יצחק איש כפר דרום. בימי הביניים, מעיד הרב אשתורי הפרחי:

מאשקלון לעזה לדרום כשלוש שעות. מעזה לדרום כשתי שעות יש עיר ושמה דרום וקצת קורין לה דרון, והיא נזכרת במסכת סוטה (כ ע"ב), (ספר כפתור ופרח פרק יא).

מלאחר גירוש ספרד, היו קהילות יהודיות בעזה, ובהם רבנים ותלמידי חכמים גדולים. נציין את שמו של הרב ישראל נג'ארה, רב קהילת עזה, מחבר הזמר לשבת: "יה ריבון", המושר בבתי ישראל בכל העולם בערבי שבת. הקהילה בעזה התקיימה בהפסקות עד חורבנה בשנת תרפ"ט. לאחר שמונה עשרה שנה, במוצאי יום כיפור תש"ז עלו על הקרקע י"א נקודות יישוב חדשות בנגב. בתוכם היה הישוב כפר דרום, דרומית לעזה. תושבי הישוב החלו לפתח את המקום ועמדו בגבורה בהחזיקם את המקום עד שפרצה מלחמת השחרור באייר שנת תש"ח.

ההתיישבות היהודית התקיימה אם כן בעזה, אמנם לפרקים ולא ברצף, אך הישיבה בעזה היתה לאורך כל הדורות.

גם לעתיד לבא, ניבא הנביא מיכה שעם ישראל יירש מחדש את המקומות הללו וישב בהם:

הרב יהודה זולדן

יום הוא ועדיך יבוא למני אשור וערי מצור (=מצרים), ולמני מצור ועד נהר וים מים והר ההר (מיכה ז, יב).

זה גבול הארץ

כאמור, שלושה נדבכים בישוב הארץ. שלב ראשון – הציווי לירש ולשבת בארץ. שלב שני – הגדרת גבולות הארץ, ושלב שלישי – חלוקת הארץ לשבטים. ביציאת מצרים התקיימו הנדבכים הללו בזמן מהיר באופן יחסי. העם היוצא ממצרים, היה אמנם אמור להכנס לארץ מיד, אך חטא המרגלים גרם לעיכוב במשך ארבעים שנה, ורק לאחריו הם קיימו את הנדבך הראשון – כניסה לארץ. הנדבך השני – כיבוש הארץ, ארך שבע שנים, וגם הנדבך השלישי – חלוקת הארץ לשבטים, ארך שבע שנים. תהליך מזוהז, המאפיין את גאולת מצרים, הבאה במהירות ובחפזון.

אך בשונה מגאולת מצרים, הגאולה האחרונה היא איטית והדרגתית, קמעה קמעה. משגלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו לגלות ארוכה לאחר חורבן הבית השני, שלבי הכניסה המחודשת לארץ ישראל, וההתיישבות בה ובגבולותיה, לא באים כאחד. כל שלב הוא תהליך ארוך ומורכב.

הנדבך הראשון; העליה לארץ, ארך זמן רב ועדין לא הושלם. כשעם ישראל היה בגלויות השונות, המשימה היתה לעורר אותו ולהביאו לעלות לארץ. תיקון חטא המרגלים היה בעצם הביאה לארץ, מבלי לפרט בצורה ברורה היכן הם גבולות הארץ. אמנם היו שכתבו וביררו סוגיות אלו, אך כלפי ההמון הקריאה היתה לעלות לארץ ולנטוש את הגלות. כך למשל כותב הרב ישראל משקלוב, קול התור, פרק ה:

ותיקון רב לחטא המרגלים יכול לבא ע"י גאולת ירושלים ובנינה ועל ידי הפעולות לקיבוץ גלויות לפי הכלל הידוע כי זה לעומת זה עשה האלוקים, ומדה כנגד מדה היא, הן לחוב והן לזכות, לתקן כל דבר לפי המקום ולפי הזמן, לפי המעשה ולפי הפרסום. ...ובעונותינו הרבים, רבים הם החוטאים חטא גדול של וימאסו בארץ חמדה. גם רבים מתופסי התורה לא ידעו ולא יבינו כי נתפסו בקליפת חטא המרגלים בכל מיני סברות כוזבות ותאנות

עזה נחלת אבותינו

שוא ומדוחים. גם מכסים את סברותיהם בדעה המופרכת שאין מצות ישוב ארץ ישראל בזמן הזה. דעה זו שכבר הופרכה ע"פ גאוני עולם ראשונים ואחרונים. אך המרגלים האלה (=של זמננו) רוצים להיות יותר גדולים מרבותינו התנאים והאמוראים שקבעו כי ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות.

דברים דומים כתב הרב חיים בן עטר, אור החיים הקדוש:

הגאולה תהיה בהעיר לבות בני אדם ויאמר להם הטוב לכם כי תשבו חוץ, גולים מעל שולחן אביכם, ומה לכם החיים זולת החברה העליונה אשר הייתם סמוכים סביב שולחן אביכם הוא אלהי העולם ברוך הוא לעד. (אור החיים, ויקרא כה, כה).

עוד רבנים וגדולים אחרים עסקו בכך, וחלקם אף זכו בעצמם לעלות לארץ, בתנאים קשים ביותר.

לפני למעלה ממאה שנה החלה התעוררות לציון. הקריאות הללו פעלו כנראה את פעולותיהם בנגלה ובנסתר, ועם ישראל החל לשים פעמיו לארץ ישראל. "התשובה האמיתית של כל ישראל שהשיבה לארץ ישראל ההולכת ומתגברת בקרבנו היא אחת מחוליותיה הגדולות" (הראי"ה קוק, היסוד, תשרי תרצ"ה [אורות התשובה, אור עציון, תש"ל, עמ' קלח]).

אך זה לא היה מספיק. הארץ נשלטה ע"י עמים אחרים, ועל אף אותם אלפים שבאו והתיישבו בארץ והחלו להפריח את השממה מתוך מסירות נפש גדולה, עדין הרוב הגדול נשאר בגלות. עד שהעמיד עלינו הקב"ה מלך שגזרותיו קשות כהמן ימ"ש, שהשמיד שלישי מבני עמנו הי"ד, ועם ישראל החל בתהליך עמוק של שיבה לארץ. ובחסדי שמים, על אף האיומים והמלחמות משכנינו הערבים, קמה מדינת ישראל, ראשית צמיחת גאולתנו.

במדינת ישראל שבארץ ישראל, גרים לאחר קרוב לששים שנה מאז תקומתה, למעלה מחמשה מליון יהודים, שבאו ובאים לכאן מכל קצות תבל. ארץ ישראל מאירה פנים לבניה השבים אליה מכל הגלויות, מקבצת אותם חזרה לכאן, לאחר ניתוק של שנים רבות. תהליך זה ממשיך הלאה כל השנים, ובמדינת ישראל כיום הריכוז היהודי הגדול ביותר בעולם, בו בזמן שכמה עשרות שנים לפני קום המדינה מספר היהודים בארץ היה קטן מאד, והמרכזים הגדולים

הרב יהודה זולדן

של יהודים היו ביבשות אחרות. מתחולל כאן מהפך דמוגרפי, שכולו בהתאם להבטחה האלוקית על קיבוץ הגלויות:

אל תירא כי אתך אני ממזרח אביא זרעך וממערב אקבצך. אמר לצפון תני ולתימן אל תכלאי הביאי בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ (ישעיהו מג, ה-ו).

מדינת ישראל שבארץ ישראל הפכה להיות מרכזו של העם היהודי. כל יהודי בעולם רואה בה את מדינת העם היהודי, וגם מדינת ישראל רואה בכל יהודי בעולם אזרח המדינה ע"פ חוק השבות. כך גם כלפי אומות העולם. הקריאה – "שבנו הביתה" מהדהדת בקול גדול, והכל יודעים עליה. כך כתב הראי"ה קוק:

יסוד הגלות והשפלות הנמשך בעולם, בא רק ממה שאין מודיעים את ארץ ישראל, את ערכה וחכמתה. ואין מתקנים את חטא המרגלים שהוציאו דיבה על הארץ, אלא בתשובת המשקל. להגיד ולבשר בעולם כולו הדרה והודה, קדושתה וכבודה (אגרות הראיה א אגרת צו).

חטא המרגלים הולך ומתקן לאט לאט. אומות העולם מכירות במסירות הנפש, הכבוד וההדר שעם ישראל מעניק לארצו, בפיתוח הארץ ובשכלולה, ולהביא אותה תוך זמן קצר להישגים מרשימים כמעט בכל תחום. בחקלאות, בתעשייה, בטכנולוגיה ובחיי הרוח של האומה. עברנו את מחסום הנדבך הראשון, והנסייונות לעורר יהודים לעלות לארץ במשך שנות הגלות, נושאים פירות ופרי פירות. אמנם עדין ישנם יהודים רבים שטרם עלו לארץ, אבל לאט לאט גם הם יעלו. העליה לארץ מאז קום המדינה היא בסימן עליה. גלויות נעקרות ממקומם, למקומם הטבעי הנכון, ארץ ישראל.

ושבו בנים לגבולם

כעת יש לפתח ולשכלל את הנדבך השני. יש להעמיק בהגדרת גבולות הארץ הרצויה והמובטחת לנו מאת ה'. בפירושו לתורה הסביר רש"י מדוע התורה הגדירה את הגבולות, לאחר הצווי על ירושת הארץ והישיבה בה:

זאת הארץ אשר תפול לכם — לפי שהרבה מצות נוהגות בארץ

עזה נחלת אבותינו

ואין נוהגות בחוצה לארץ, הוצרך לכתוב מצרני גבולי רוחותיה סביב, לומר לך מן הגבולים הללו ולפנים המצות נוהגות (רש"י במדבר לד, ב).

יש צורך לתחום את גבולות הארץ, בשל המצוות התלויות בה. המצוות הללו שקיומם רק בארץ ולא במקום אחר, מלמדת על המעלה המיוחדת שיש בארץ. הארץ אמנם קדושה מצד עצמה, מעצם הבחירה האלוקית בה, והמצוות התלויות בה הם ביטוי למעלתה וקדושתה. אלו הן מצוות הקשורות לקרקע של הארץ, לגידולים שהארץ מוציאה. מכאן שגבולות הארץ, הם גבולות הקודש. כך הסביר הראי"ה קוק את התפילה: "ובטובך הגדול ישוב חרון אפך מעמד, מעירך מארצך ומנחלתך":

הטוב יוצא לפעלו דוקא כשהוא מרוכז בנקודת אורה, שבצורת מקום, היא עיר ה' שמה, ירושלים עיר הקדש. וכשחרון האף סר מהעם ע"י הופעת הטוב הגדול הכללי, יוכל הריכוז של הקדושה להיות מואר במלוא אורו. אמנם מילוי אור זה אין לו השלמה רק אם יופיע בכל התפשטותו, וכח ההתפשטות של הטוב האלוקי בתכונה מקומית הלא הוא **בכל גבול ארץ הקדש** ועולת ראייה, א עמ' צט-ק).

הגילוי המיוחד של הארץ הזאת יוצא רק בתוך גבולות הקודש. חסרון ופיחות בגבול, הוא פגיעה בקדש. כל עוד שאין אנו יושבים במלא רוחב הארץ, הופעת הקדושה עדין איננה שלמה. השיבה לגבול הארץ היא איננה רק שיבה במובן הגיאוגרפי, אלא שיבה אל הקדש.

תקומת המדינה קבעה גם גבולות חדשים בתוך ארץ ישראל המובטחת, שלא ע"פ גבולות עולי מצרים ושלא ע"פ גבולות עולי בבל. גבולות המדינה נקבעו על פי תוצאות מלחמת העצמאות, ועל פי הסכמים מדיניים, ומאז קום המדינה עד היום השתנו מספר פעמים גבולותיה של המדינה בשל עימותי מלחמה והסכמים מדיניים. אעפ"כ בתודעה של חלק מהציבור במדינת ישראל, נוצרה חפיפה בין גבולות המדינה בתשע עשרה שנותיה הראשונות לבין גבולות ארץ ישראל. 37 שנים לאחר מלחמת ששת הימים, עדין נחלת אבותינו — ביהודה ושומרון, בחבל עזה ובגולן, הם "שטחים", "גדה מערבית", וכד', ביטויים שמשמעותם ראית המקומות הללו כלא שייכים לגבולות הארץ אשר ניתנה לנו

הרב יהודה זולדן

מאת ה'. במקומות אלו חי וישב עם ישראל עם כניסתו לארץ ובתקופת בית ראשון ושני, ובחלק מהמקומות הללו, היו קהילות יהודיות שהתקיימו במשך שנים רבות, על אף שהבית נחרב, וגויים אחרים שלטו בארץ.

כבר ארע בעבר שמדינת ישראל נטשה חבלי ארץ ששבו לבעלותנו. חצי האי סיני אף הוא מנחלת אבותינו (ויהושע טו, י, ובגר"א), ומדינת ישראל נתנה אותו לריבונות מצרית לאחר כיבושו במבצע סיני, ושוב זכינו וכבשנו את המקום בחסדי ה' במלחמת ששת הימים, ושוב נתנה אותו מדינת ישראל למצרים, תוך עקירת ישובים יהודים שקמו בינתיים בחבל ימית ת"ו. כך אירע גם במקומות נוספים ביהודה ושומרון שהשליטה עליהם עברה לידי הרשות הפלשתינית. דרום לבנון אף היא מנחלת אבותינו, ואף ממנה ברח צה"ל בבושת פנים. היו נסיונות שונים במסגרת הסכמים מדיניים, גם לותר על חבלי ארץ נוספים כמו הגולן, ואף ירושלים והר בית ה', היו על שולחן הדיונים. בחסדי ה', מדיונים אלו לא יצא דבר, והארץ נשארה בריבונותנו.

עצם קיומם של הדיונים, וכן אותן נסיגות מרחבי ארץ ישראל שנכבשו על ידינו במהלך תקומת מדינת ישראל, מלמדת על כך שגבולות הקדש, מעלתם וערכם של מקומות ישוב בארץ ישראל ובכללם אף ירושלים, לא ברורים לציבור הרחב. לא ידוע די גם תולדות ההתיישבות היהודית לדורותיה במקומות אלו, ועל היותם נחלת אבותינו לאורך כל הדורות. המדינה שקמה על חלק מגבולה חשובה לרבים, שאף מוכנים למסור נפשם עליה, אך אין מספיק מודעות וקשר של חיים לגבולה השלם והמלא של ארץ ישראל. עדין לא שבו בנים לגבולם, לא רק במשמעות המעשית, אלא ובעיקר במשמעות התודעתית והאמונית.

הספר: חבל עזה וגוש קטיף

לצערנו הרב, ממשלת ישראל קיבלה בחודש סיון תשס"ד, החלטה נוראית לפיה מדינת ישראל תנתק מגוש קטיף, תעקור את מתיישביו, ותחריב את כל הישובים ותעבירם לאויבי ישראל, אשר יוכלו להמשיך ולהגביר את פעולות הטרור והחבלה כנגד תושבי מדינת ישראל, מתוך תחושת נצחון.

עזה נחלת אבותינו

כואב יותר, שהמוביל והדוחף למימושה של תוכנית רעה זו, הוא ראש הממשלה מר אריאל שרון, שיש לו זכויות רבות בביסוס ההתיישבות ברחבי ארץ ישראל ובתוכו גם את גוש קטיף. מר שרון, בתפקידיו השונים (שר התשתיות הלאומיות, מסחר ותעשייה, השיכון, החקלאות, והבטחון) בנה ופיתח ישובים רבים, וכעת הוא מעונין להחריב במו ידיו את אשר הוא עצמו הקים. בהיותו שר החקלאות בשנת תשל"ט, סייע ותמך מר שרון ביישוב בית הדסה בחברון. מו"ר הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל, שלח לו מכתב ובו דברי ברכה וחיזוק (להלכות צבור, עמ' קפ), וכוחם של הדברים כן אז כן עתה:

ב"ה י"ד אייר התשל"ט

ערת השלום והברכה

לכבוד ידידי הנעלה ורב הפעלים מר אריאל שרון

בכל לבבי ונפשי הנני בזה להביע למעלת יקרך את אמתת תודותי על זו תפיסת עמדתו הנאדרת בענין תקפה של החזקת היישוב וקביעותו המוחלטת בעה"ק נחלת אבותינו קרית-ארבע-חברון.

נזכור זירוז אזהרתו של [יואב, שר צבא] דויד מלכנו: חזק ונתחזקה בעד עמנו ובעד ערי אלוקינו [דברי הימים א יט, יג].

בכל היקר

בצפיית ראיית הישועה השלימה

צבי יהודה הכהן קוק

בעד עמנו ובעד ערי אלוקינו — ולא נגדם. לשכללם ולבנותם, לפתחם ולהרחיבם, ולא להחריבם ולעוקרם ח"ו. אף אנו מצטרפים לקריאה-ברכה זו, ומקוים שממשלת ישראל והעומד בראשה, ישובו לעצמם, וימשיכו לבנות ולחזק את ארץ ישראל. הצפיה מתנועה שהמנונה היה בעבר: "שתי גדות לירדן זו שלנו וזו גם כן", לא לעשות את ההיפך הגמור מעמדותיה ומעקרונותיה.

אנו מתפללים ומאמינים שתוכנית זו לא תצא אל הפועל, תשכח ותעלם, ודבר אלוקינו המצוה אותנו להתיישב בחבל ארץ זה יקום לעולם, והארץ

הרב יהודה זולדן

הזו תמשיך להתפתח ולהבנות עוד ועוד. משבר מצמיח לידה חדשה, ואנו עוד נראה בעז"ה בגידול ובפיתוח ההתיישבות בגוש קטיף, ביתר עז. תושבי גוש קטיף חוו נסים רבים במקום זה בשנות האינתיפדה, ופיהם מלא שירה כים על הניסים שבכל יום. הם עומדים בגבורה נגד כל חורשי רעתם, וממשיכים לבנות וליצור, ללמוד וללמד, וכך יהיה גם בהמשך. פעילות רבה נעשית על מנת לעקור את תוכנית הממשלה, ע"י תושבי גוש קטיף וע"י רבים אחרים מכל רחבי הארץ התומכים והרוצים בשלמותה של הארץ, ועושים למען המשך האחיזה בחבל ארץ זה, למרות הקשיים. יבורכו כולם, ואנו מאמינים שהפעולות הרבות יחברו עוד רבים אחרים לגוש קטיף, ולארץ ישראל בכללה, ובהבנה מעמיקה יותר על ענינה וטיבה של ארץ חמדה, אשר קבלנו מבורא עולם.

בשל הערעורים והפקפוקים שנשמעו בדבר היות חבל עזה מנחלת אבותינו, ראינו לנכון להוציא ספר שיש בו מעט המכיל את המרובה, מענינו של מקום זה – חבל עזה וגוש קטיף. כאמור, ההתיישבות היהודית בחבל ארץ זה, נזכרת כבר בתנ"ך, ובמהלך כל הדורות ישבו יהודים בעזה וסביבותיה. אמנם בשל תוצאות מלחמת השחרור לא נשאר אף ישוב יהודי ברצועת עזה, אך במלחמת ששת הימים חזרנו לעזה וסביבותיה. ממשלת ישראל קבעה נקודות ישוב חדשות בחבל עזה. היאחזויות נח"ל, שהתאזרחו והפכו ליישובי קבע, וכן נקודות ישוב קבועות. ההתיישבות היהודית בגוש קטיף התפתחה וגדלה וכיום גרים כשמונת אלפים תושבים בכ"ב יישובים. רוב היישובים הם מושבים חקלאיים, שמגדלים ירקות ופרחים בשיטות גידול חדשות. אדמת ארץ ישראל מאירה פנים ליישובי המקום, וב"ה התוצרת החקלאית של גוש קטיף נמכרת בכל רחבי ארץ ישראל בכמויות גדולות ואף מחוץ לגבולות הארץ. גולת הכותרת של הגידולים החקלאיים אלו הם ירקות עלים ללא תולעים – מתן אפשרות לאכול עלי ירק ממינים וזנים שונים ובכמויות גדולות בכשרות מהודרת וללא חשש מעבירה על איסור שרצים.

בגוש קטיף קיימים מוסדות תורה רבים – ישיבות, כוללים, אולפנה, מכינה קדם צבאית, מדרשות ועוד, בהם לומדים תושבי המקום וכן תלמידים ותלמידות מכל רחבי הארץ. קול התורה נשמע כאן בהמונו, כ"י.

עזה נחלת אבותינו

ספר זה יוצא לאור ע"י מכון 'התורה והארץ' בכפר דרום שבגוש קטיף. המכון עוסק בעיקרו במחקר וביישום בסוגיות ובשאלות שונות הקשורות למצוות התלויות בארץ – שמיטה, כלאים, ערלה, תרומות ומעשרות, טיפול בחרקים, ועוד. המכון הפך במשך השנים להיות כתובת מרכזית למחקרים ולפתרון שאלות ונושאים חדשים במה שקשור למצוות התלויות בארץ. במשך השנה כולה, מדי יום ביומו, מתקבלות פניות ושאלות הלכתיות (בטלפון, באינטרנט, במכתבים), בתחומים אלו. במסגרת המכון יצאו ספרים העוסקים בתחומים שונים הקשורים למצוות ישוב ארץ ישראל והמצוות התלויות בארץ.

ספר זה הוא השביעי בסדרת ספרי "התורה והארץ" שיצאו ע"י המכון. להלן תכני הספרים הקודמים ושנות הוצאתם לאור:

- א. הלכות ערלה ושביעית (תשמ"ט).
- ב. הלכות תרומות ומעשרות (תשנ"א)
- ג. כתבי אחרונים ז"ל במצוות התלויות בארץ, וכן בהלכות תרומות ומעשרות, כלאים, ערלה ותולעים במזון (תשנ"ז)
- ד. הלכות תרומות ומעשרות (תשנ"ט)
- ה. הלכות ערלה, הרכבות, איכות הסביבה וישוב ארץ ישראל (תש"ס)
- ו. הלכות שביעית (תשס"א)

הספר שלפנינו עוסק בהיבטים שונים הקשורים למצוות ישוב הארץ, בחבל עזה ובגוש קטיף. הוא מחולק לשלושה שערים:

א. **הלכות בגבול הדרומי של ארץ ישראל** – היכן עובר הגבול הדרומי של ארץ ישראל – גבול עולי מצרים וגבול עולי בבל, אלו השלכות הלכתיות יש לגבולות אלה על המצוות התלויות בארץ, האם עזה היא מנחלת שבט שמעון או נחלת שבט יהודה? עזה ותולדותיה ע"פ איזכורים במשנה ובתלמוד, על הנלמד מספרות השו"ת על העיר, מעמד גוש קטיף לאחר מלחמת ששת הימים, וחובת ההתיישבות בגוש קטיף, תחת ריבונות מדינת ישראל.

ב. **עז לעמו** – על האתגר המיוחד בישוב עם ישראל בחבל עזה ומאבקנו עם הפלשתים אז והיום, ועל הקשיים המיוחדים שיש באחיזתנו במקום זה.

הרב יהודה זולדן

ג. **תולדות ההתיישבות היהודית בחבל עזה** — נושאים שונים הקשורים לתולדות ההתיישבות היהודית בחבל עזה לדורותיה. על הנלמד מספרות השו"ת על העיר, על רבני המקום, על כלכלת היהודים בעיר, ועל נסיונות התיישבות לאחר מבצע סיני, והדרך בה הוחלט על הקמת גוש קטיף.

לא התיימרנו להקיף את כל התחומים הקשורים לחבל עזה וגוש קטיף. בודאי שישנם נושאים רבים שכלל לא נגענו בהם, על אף שהיה ראוי לעשות כן. אך הרגשנו בכל זאת צורך להוציא ובמהירות, ספר שיגע במעט בשאלות שונות הקשורות להתיישבות במקום. התבססנו בעיקר על מאמרים שהיו מוכנים לפרסום ע"י רבני מכון התורה והארץ, וכן על מאמרים שפורסמו כבר בעבר, במקורות שונים שעברו עריכה מחודשת, ולעיתים נוסף בהם עוד. אנו מקוים שהספר יתרום אף הוא לקשר שבין העם וחבל ארץ זה, וכלשונו של הרב חיים מרדכי מרגליות: "ונתחזק במעוז לומר שהיא ארץ ישראל". (שערי תשובה או"ח סימן תצו ס"ק ה).

ראוי להוסיף ולציין את ספרו של: מרדכי אלקיים, "40 שנות ישוב יהודי בעזה בארבע והקמת חוות רוחמה", הוצאת המרכז למורשת יהודי עזה — מדרשת נצרים, תשנ"ה, המספר על הקהילה היהודית בעזה, עד חורבנה בשנת תרפ"ט. זהו ספר ממנו ניתן ללמוד על חיים יהודים תוססים בקהילת יהודי עזה, על המסחר והכלכלה, המנהיגות הרוחנית והקהילתית ועוד.

תודות

תודה מקרב לב, לכל העוסקים והמעשים שסיעו בהוצאת הספר. למכון 'התורה והארץ' ולעומדים בראשו, שהסכימו ונתנו כתף להוצאת הספר. נשיא המכון ורב העיר רמת גן הרב יעקב אריאל, ראש המכון הרב יגאל קמינצקי, מנהל המכון ר' אליעזר ברט, ומנהלו האדמיניסטרטיבי ר' עמי גיאת, ולחברי המערכת: הרב יהודה עמיחי, הרב יואל פרידמן, הרב דורון ותקין. בשער השלישי העוסק בתולדות ההתיישבות היהודית בחבל עזה, צרפנו לעבודת העריכה כשותף, את ר' זאב ח' ארליך, איש עפרה, אשר העביר לנו מאמרים העוסקים בתחום זה, יעץ וסייע בכל הקשור להיבטים היסטוריים הקשורים לחבל עזה. טרח ועמל שמאמרי הספר יצאו מתוקנים כראוי, צילם תמונות בעצמו, ודאג

עזה נחלת אבותינו

גם להביא מאחרים. יישר כחו וחילו לאורייתא, וימשיך לאהב את ארץ ישראל וקורתיה לרבים.

מחצית מהמאמרים בשער השלישי הם מפרי עטו של חגי הוברמן עיתונאי בעיתון "הצופה", החוקר במשך שנים רבות את ההתישבות היהודית בעזה. תודתנו גם לו.

תודות למגיה ר' מנחם הראל, למדפיסה הגב' נורית שררה, שסייעו ועמלו רבות כדי שספר זה יצא לאור.

תודתנו לכל הכותבים שכתבו במיוחד לספר זה, ואלו שהסכימו לפרסם דבריהם שנית בספר זה, וכן ליושבי חבל עזה בתקופת מבצע סיני, על שנתנו לנו מתמונותיהם.

יהי רצון שממשלת ישראל תהפוך את החלטותיה ותקבל על עצמה לבנות ולהרחיב את גוש קטיף, ולסלק ולהסיר את הרשע והאכזריות מעל פני הארץ הזאת, כדי שהמעלות המיוחדות של הארץ הזאת יוכלו לבא לידי ביטוי, בקדושה המיוחדת. כדרכם של מלכי יהודה הצדיקים שנהגו כך וה' היה בעזרם, כדוגמת חזקיה מלך יהודה:

חזקיה בן אחז מלך יהודה. ... ויעש הישר בעיני ה' ככל אשר עשה דוד אביו. הוא הסיר את הבמות ושבר את המצבת וכרת את האשרה וכתת נחש הנחשת אשר עשה משה כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחשתן. **בה' אלקי ישראל בטח** ואחריו לא היה כמהו בכל מלכי יהודה ואשר היו לפניו. וידבק בה' לא סר מאחריו וישמר מצותיו אשר צוה ה' את משה. והיה ה' עמו בכל אשר יצא ישכיל וימרד במלך אשור ולא עבדו. **הוא הכה את פלשתים עד עזה ואת גבוליה ממגדל נוצרים עד עיר מבצר (מלכים ב יח, א-ח).**

בטחון ואמונה בה', עמידה בגבורה נגד לחצים בינלאומיים, נחישות להכות באויב שבכל גבולות ארץ ישראל, הם יהיו הדרך בה תלך מדינת ישראל, ומתוך כך יכירו וידעו הכל, את ערכה ומעלתה של הארץ הזאת.

ערב סוכות תשס"ה
הרב יהודה זולדן
העורך